

**ACTIVITĂȚI DE RECEPTARE A MESAJELOR SCRISE
INTEGRATE ÎN MANUALUL DIGITAL INTERACTIV DE LIMBA FRANCEZĂ**

**ACTIVITIES TO DEVELOP WRITTEN RECEPTIVE SKILLS
INTEGRATED IN THE INTERACTIVE FRENCH TEXTBOOK**

Ana Bulat-Guzun,
PhD, univ. lect.,
"Ion Creangă" SPU, Chișinău
ORCID: 0000-0002-4882-5744

CZU: 811.133.1:004.4

Abstract: *The school textbook occupies a special place in the educational system, reflecting the pedagogical concerns of a society. At the moment when new technologies are unavoidable in the context of the society in which we live, it is impossible to discuss the school textbook without addressing the relationship that exists between it and ICT. The development and implementation of digital textbooks represents the beginning of a revolutionary process in education. The French interactive digital textbook is an educational software developed within the project "Development and Implementation of Interactive Digital Textbook in Pre-University Education". Due to the activities that can be done interactively, presented in this manual, it represents an important tool for developing the competence of receiving written messages in French.*

Key-words: *school book, ICT, interactive digital manual, educational software, written receptive skills.*

Cale regală pentru introducerea noilor practici pedagogice sau, din contra, instrument al conservatorismului [2, p.7], manualul școlar ocupă un loc deosebit în sistemul educațional. Datorită statutului său familiar și incontestabil de reprezentant al cunoașterii și de suport care nu poate fi disociat de actul învățării [11, p.36], manualul școlar reflectă preocupările pedagogice ale unei societăți, devenind astfel o sursă de încredere pentru toți actorii educației: profesori, elevi, părinți.

Manualul modern are un rol decisiv în formarea personalității elevilor, dat fiind faptul că acesta constituie „instrumentul de lucru care prezintă informația, strategiile didactice, jocurile didactice interactive, designul, tehnoredactarea, stilistica grafică a textului, corelarea informației textuale cu cea iconografică, succesivitatea textelor informative, a activităților interactive, sintezele, extinderile, autoevaluările etc.” [5, p.8], integrate într-un demers educațional centrat pe elev. În acest sens, manualul stimulează gândirea elevilor și facilitează formarea deprinderilor și atitudinilor, care, ulterior, vor asigura accesul spre etapa de formare a competențelor vizate de disciplina studiată.

Manualul, prezent în forma pe care o cunoaștem astăzi, a traversat un lung proces de evoluție, în care a suportat schimbări majore privind forma, modul de utilizare și finalitatea sa. În studiul dedicat manualelor școlare, francezul Alain Choppin, marele istoric al manualului, face o incursiune în evoluția manualului școlar și prezintă etapele de dezvoltare ale acestuia [4, p.37]:

- în Antichitate, manualul școlar exista sub forma rulourilor din papirus (*volumen*);
- în era creștinismului, manualul era un manuscris (*codex*) format dintr-o asamblare de foi de pergament, legate sau cusute, într-o formă asemănătoare manualelor actuale, care puteau fi răsfoite cu ușurință;
- în sec. XIII, odată cu apariția universităților, grație sistemului de multiplicare și de difuzare a copiilor manuscriselor, manualele apar în dimensiuni mici și mijlocii, fiind destinate exclusiv procesului de învățare (*la pecia*);

- apariția și dezvoltarea imprimărilor nu a reprezentat o ruptură bruscă cu practicile precedente ale utilizării unui manual.

Totuși, la baza originii edițiilor școlare moderne, caracterizate îndeosebi printr-o abundență a tirajelor, continuitatea producției și perimarea din ce în ce mai rapidă a produselor, stă revoluția tehnologică.

Acest scurt parcurs istoric al evoluției manualului ne permite să concretizăm ideea că manualul școlar face parte din universul cotidian al elevilor și familiilor acestora deja de câteva generații [Idem, p.19]. În prezent, este imposibil să discutăm despre manualul școlar fără a aborda relația care există între acesta și Tehnologiile de Informare și Comunicare (TIC) [7, p.19]. Ba mai mult decât atât, ar trebui să ne punem întrebarea: *Care va fi viitorul manualului școlar, în contextul expansiunii TIC?* În momentul în care noile tehnologii sunt indispensabile societății contemporane, școala ar trebui să fie în sinergie cu mediul extrașcolar al elevilor. În acest context, suntem determinați să explorăm oportunitățile oferite de noile tehnologii și să identificăm o serie de avantaje prezente în raport cu manualul școlar [Ibidem]:

- manualul școlar, chiar dacă este foarte deschis, este totuși un instrument rigid: oferă posibilități limitate de adaptare de către toți profesorii la contextul de utilizare, la specificul clasei de elevi etc., în timp ce TIC, atât prin natura lor, cât și datorită varietății de utilizare, oferă, la acest capitol, posibilități nelimitate;

- perioada de adaptare a unui manual, legată atât de necesitatea economică de producere, cât și de ciclul „adaptare-aprobare-distribuire-stocare”, face ca manualele să devină deseori „depășite”: actualitatea modifică lumea, știința propune noi și noi cunoștințe. Varianta digitală a manualului școlar permite mult mai ușor această adaptare, deoarece este suficientă adăugarea sau modificarea anumitor părți din manual, la un preț redus. Același lucru este valabil și pentru Internet, unde site-urile pot fi actualizate, fără a antrena alte costuri decât cele legate de mentenanță;

- numărul informațiilor disponibile într-un manual tradițional este limitat. Acest lucru este în funcție de alegerea autorilor, și nu a utilizatorilor. Exigențele actuale în materie de aranjare în pagină, de asemenea, limitează cantitatea de informații care pot exista într-un manual. Această „epurare” a conținuturilor nu este neapărat un defect, căci permite concentrarea pe lucrurile esențiale și pune accent mai mult pe dezvoltarea competențelor decât pe acumularea cunoștințelor. Limitarea volumului de informații însă, pe de o parte, poate antrena denaturarea acestora (de exemplu, în cazul manualelor de istorie), pe de altă parte, nu permite profesorilor și elevilor luarea deciziei în ceea ce privește importanța informațiilor care răspund propriilor nevoi;

- atât prin natura, cât și prin structura lor, relativ stereotipate, majoritatea manualelor școlare se înscriu, mai degrabă, în demersul de predare decât în cel de învățare: astfel, ele oferă profesorului instrumente care să-l ajute la predare, conform unui demers didactic prevăzut de autori. Mai rare sunt cazurile când manualul, desigur structurat, îi permite elevului, în primul rând, să-și construiască propria învățare, fiind ghidat de manual și nu de demersul propus prin intermediul acestuia. Instrumentele multimedia oferă, la această etapă, posibilități noi, dat fiind faptul că permit mai multă interactivitate între materia brută (dar care poate fi structurată) și progresul și/sau nevoile elevului. Datorită faptului că noile tehnologii reprezintă un mod pro-activ de învățare, în care elevul are mai multă inițiativă în fața unui computer, care îi răspunde solicitărilor, acestea se înscriu mai mult într-o logică a învățării

decât a predării. Acest lucru reprezintă un avantaj important în contextul unei viziuni constructiviste asupra învățării, însă ar putea, de asemenea, destabiliza profesorii, în cazul în care aceștia ar pierde controlul asupra evoluției progresului elevilor. Există, de asemenea, și fenomenul de reducere a medierii didactice realizate de profesor, grație accesului direct către informație, pentru elevi;

- noile tehnologii oferă posibilități importante de învățare în rețea. În loc de a fi în contact doar cu manualul sau cu elevii/profesorii din clasa sa, elevul poate, datorită TIC, să intre în contact cu mulți alți elevi. Demersurile de învățare în rețea, orientate spre proiecte comune, devin, astfel, mai dezvoltate, mai complexe. Aceste rețele îmbogățesc posibilitățile de conflict cognitiv și de învățare prin cooperare, favorizând un acces dinamic, funcțional și interactiv către cunoștințe.

Argumentele aduse ne conving încă o dată despre faptul că TIC aduc plusvaloare manualelor școlare. Totuși, manualul școlar va fi utilizat încă mult timp în felul în care o facem astăzi [Ibidem], deoarece costul pentru dotarea sălilor de curs cu tehnica necesară pentru utilizarea manualului digital este foarte mare. Chiar dacă prețurile s-au micșorat, oricum obiectele necesare pentru dotarea claselor costă scump. Utilizarea pe scară largă a manualului digital ar fi posibilă doar prin dotarea tuturor spațiilor destinate studiului cu tehnica necesară, și nu doar a unui laborator de informatică, unde elevii au acces restricționat de diferiți factori. Aceasta înseamnă că sunt necesare investiții foarte mari, al căror rezultat nu poate fi garantat. Nu este de neglijat nici reticența cadrelor didactice, care, de fapt, ar trebui să fie pilonii de bază în implementarea manualului digital în procesul educațional.

Elaborarea și implementarea manualelor digitale reprezintă „începutul unui proces revoluționar în educație” [6, p.5]. Importanța acestei tranziții poate fi analizată în raport cu trecerea de la elaborarea manualelor prin copierea manuscriselor la tipărirea acestora de către imprimării, utilizată până în prezent. Această revoluție este determinată de câteva aspecte [Idem, p.3]:

- disponibilitatea accesării dispozitivelor digitale pentru consultarea resurselor de învățare (computer, laptop, tabletă, smartphone, dispozitive e-Book etc.);
- existența numeroaselor aplicații specializate pentru accesarea resurselor educaționale digitale accesibile în diverse formate (text, imagini statice, video, audio), pentru crearea modelelor educaționale interactive, a cărților digitale, a aplicațiilor pentru evaluarea asistată de calculator etc.;
- multiplicarea resurselor educaționale deschise, de calitate;
- tehnologiile de transfer al datelor, rapid, pentru orice tip de resurse, comunicare sincronă, stocare și acces la date în locații sigure;
- apariția generației de elevi digital-nativi și, concomitent, creșterea nivelului competențelor digitale ale cadrelor didactice.

În această ordine de idei, manualul digital are condițiile necesare pentru a fi implementat în procesul de studii, la toate treptele de învățământ.

Elaborarea manualelor digitale ar trebui să respecte două condiții, descrise de Mircea V. Ciobanu în sinteza de politici în domeniul educației „Manualul național: avem noi oare manuale școlare de calitate?”, în care autorul subliniază două calități ale manualului electronic, în raport cu cel clasic, tipărit [5, p.5]:

- 1) să nu fie mai rău decât manualele tipărite și

2) să devină mai eficient decât acestea, prin aplicarea tehnologiilor avansate, prin lărgirea posibilităților de accesare și interacționare cu el.

Cu alte cuvinte, manualul electronic nu trebuie să piardă nimic din informația esențială și din calitatea predecesorului său și să dezvolte alte posibilități, alte extensiuni.

Pornind de la aceste deziderate, o echipă de cercetători, în mare parte de la UPSC *Ion Creangă*, au înaintat în anul 2019 spre concurs (lansat de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova [1]) proiectul „Elaborarea și implementarea manualului digital interactiv în învățământul pre-universitar”, cifrul 20.80009.0807.25. Obiectivul principal al proiectului, care a fost premiat în Concursul deschis de stat 2020-2023, este dezvoltarea manualelor digitale interactive pentru învățământul pre-universitar.

Dat fiind faptul că respectarea Curriculumului național este o condiție primordială și în cazul trecerii la manualul electronic [5, p.9], membrii proiectului și-au desfășurat activitatea având drept bază manualele școlare, aprobate prin Ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării în anul 2020 [8]. Această alegere este motivată o dată în plus de dorința membrilor din proiect de a prezenta produse finale – prototipuri de manuale digitale interactive (MDI) – care să demonstreze eficiența activității desfășurate în cadrul proiectului, raportată la situația sistemului de învățământ din Republica Moldova.

Manualele digitale dezvoltate de către cercetătorii implicați în proiect sunt elaborate în programul Delphi 10.4. Acest program permite realizarea manualului digital prin utilizarea versiunii PDF a manualului supus transformării. Versiunea PDF a manualului de limba franceză a fost descărcată de pe site-ul ctice.md, care reprezintă unica sursă legală a manualelor școlare din țara noastră. În acord cu regulamentul prezentat în subsolul paginii de acces către manuale, variantele PDF ale manualelor elaborate în cadrul proiectului sunt utilizate doar în scopuri educaționale, pentru a demonstra cum manualul tradițional poate deveni manual digital interactiv.

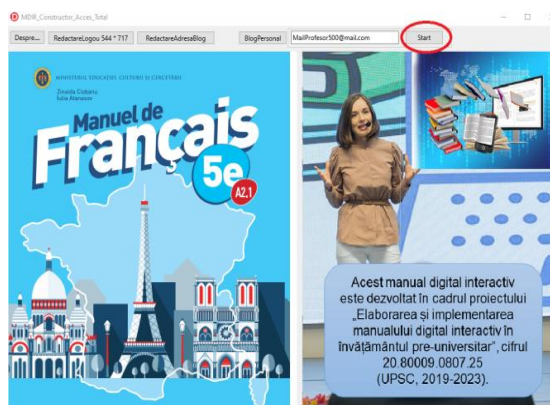

Figura 1. Captura de ecran Pagina de start a MDI

În figura 1 prezentăm captura de ecran a paginii de start din manualul digital de limba franceză, unde în prima parte a imaginii este coperta manualului tipărit de limba franceză (clasa a V-a), iar în a doua parte – logoul manualului digital, care poate fi editat la discreția profesorului-utilizator. Aici, profesorul poate introduce orice informație, de tip text, imagine, cu condiția să respecte dimensiunile admise pentru redactarea logoului.

La accesarea butonului „Start” (figura 1) din pagina de pornire a manualului, se va deschide manualul, în format de dublu pagini, ceea ce permite răsfoirea sa ca și în cazul unui manual tradițional.

În bara de instrumente și pe câmpurile manualului (figura 2), utilizatorul găsește diverse instrumente și opțiuni pentru:

- navigare (răsfoire și căutare de informație în paginile manualului);
- crearea resurselor digitale (diverse tipuri de exerciții, figura 3);
- includerea în paginile și pe câmpurile manualului a diferitor tipuri de activități statice și interactive (imagini, fișiere multimedia, audio/video, fișiere de diverse tipuri (*.txt, *.doc, *.docx, *.pdf), prezentări electronice (*.ppt, *.pptx) etc.;
- captarea atenției elevilor asupra unei secvențe din pagină (ZL – zoom local) sau mărirea paginii (ZG – zoom global), selectarea și afișarea unor fragmente de text (T), rotirea paginilor (stânga, dreapta), căutare etc.

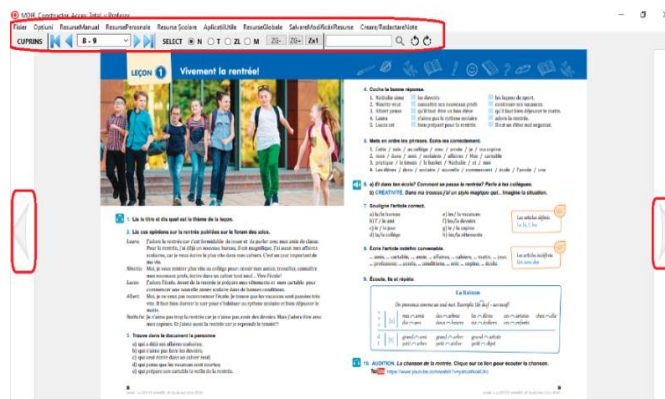

Figura 2. Captura de ecran *Instrumente și opțiuni prezente în MDI*

Pentru a nu încălca regulamentul de utilizare a manualelor expuse pe pagina ctice.md, am păstrat întocmai structura și conținutul manualului, intervenind în mod deosebit pe partea de interactivitate. Astfel, toate activitățile propuse de autorii manualelor pot fi transformate în activități interactive. Programul permite crearea mai multor tipuri de activități (figura 3).

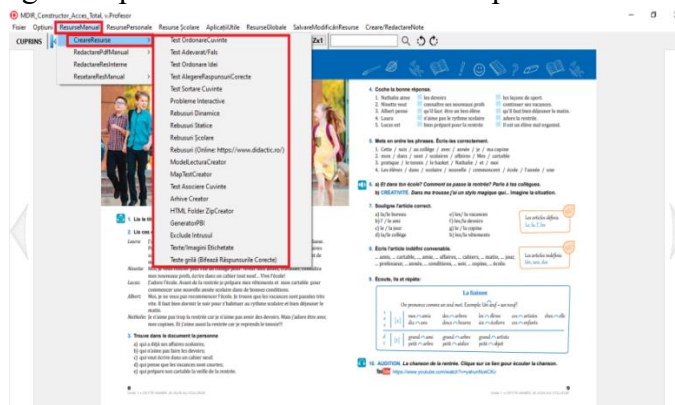

Figura 3. Captura de ecran *Creare resurse MDI*

Dat fiind faptul că finalitatea activității de proiect constă în a crea prototipuri de manuale digitale pentru diferite discipline școlare, în figura 3 sunt prezentate toate tipurile de activități care pot fi create în acest manual digital.

Ținând cont de specificul predării limbilor străine, din setul de activități prezentate în figura 3, la lecțiile de limba franceză putem realiza următoarele activități interactive, posibile datorită manualului digital:

- exerciții de recitare și lectură cu voce tare a poeziilor și a textelor în baza modelelor audio/video realizate de vorbitorii nativi;

- exerciții de asociere a cuvintelor cu explicațiile/definițiile lor;
- exerciții de restabilire a ordinii cuvintelor în enunțuri/propoziții;
- exerciții de bifare a variantei corecte după citirea/audierea unui mesaj;
- exerciții de tip adevărat/fals, cu alegere multiplă;
- exerciții de rezolvare a rebusurilor;
- exerciții de completare a textelor lacunare au ajutorul unui set predefinit de cuvinte sau sintagme;
- exerciții de alegere a răspunsurilor corecte în baza unui text citit sau a unui suport audiovizual;
- exerciții de eliminare a cuvântului intrus;
- exerciții de clasificare a obiectelor/însușirilor/fenomenelor;
- exerciții de aranjare în ordine a enunțurilor/ideilor dintr-un text citit sau audiat;
- exerciții de reformulare a mesajelor în baza unor modele prestabilite;
- exerciții de ordonare/grupare a imaginilor în baza informației dintr-un text citit sau audiat.

Receptarea mesajelor scrise în limba franceză reprezintă un proces complex, care rezultă din transferul cunoștințelor din limba română în limba franceză și din dezvoltarea competențelor lexicală, sintactică și textuală, proprii limbii franceze [3, p.70]. Trebuie menționat faptul că acestor competențe lingvistice și discursive li se mai adaugă și cunoștințele studenților, experiența lor anterioară și bagajul lor sociocultural.

Activitățile destinate explorării unui text pot fi utilizate pentru [9, p.74]: 1) înțelegerea literală a textului; 2) reorganizarea și reinterpretarea textului; 3) înțelegerea profundă a discursului și identificarea informației exprimate implicit; 4) evaluarea textului; 5) exprimarea opiniilor personale.

În acord cu obiectivele preconizate cu referire la receptarea unui mesaj scris, profesorul poate realiza diverse activități oferite de softul manualului digital prezentat.

În figura 4 prezentăm captura de ecran a unei activități de alegere a răspunsului corect, dedicată receptării mesajelor scrise din manualul de limba franceză, clasa a V-a.

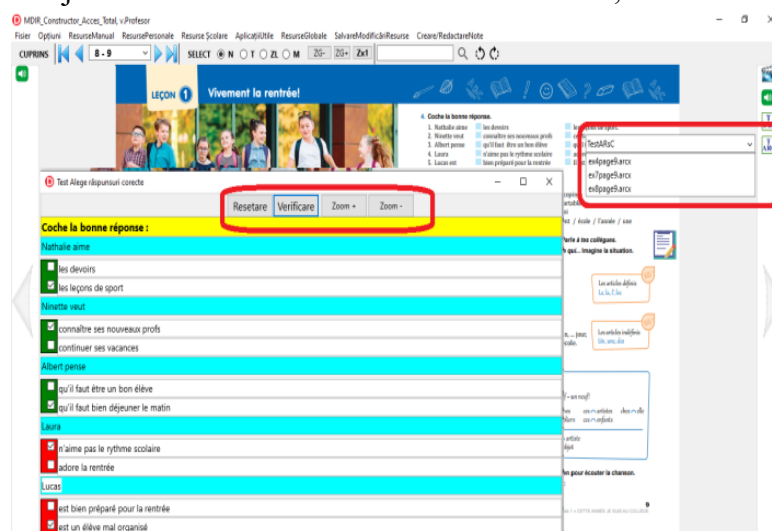

Figura 4. Captura de ecran *Coche la bonne réponse*

După rezolvarea testului, disponibil pe câmpul manualului (chenarul roșu din dreapta), elevul poate verifica corectitudinea acestuia. Culoarea verde reprezintă răspunsurile corecte,

iar cea roșie – pe cele incorecte. Accesând butonul „Resetare”, elevul poate realiza repetat activitatea.

În figura 5, prezentăm o altă activitate de dezvoltare a competenței de receptare a mesajelor scrise, activitate destul de des utilizată la lecțiile de limba franceză: Vrai ou faux?

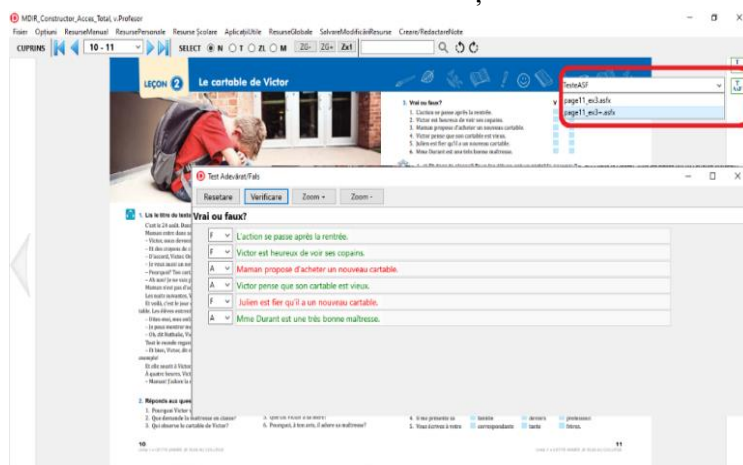

Figura 5. Captura de ecran *Vrai ou faux*

Conform aceluiași principiu, aplicat și la activitatea din figura 4, după rezolvarea testului, disponibil pe câmpul manualului (chenarul roșu), elevul poate verifica dacă a îndeplinit corect exercițiul. Culoarea verde reprezintă răspunsurile corecte, cea roșie îl atenționează că a greșit. Butonul „Resetare” îi permite elevului să realizeze activitatea de nenumărate ori.

În concluzie, ținem să menționăm că MDI de limba franceză este un soft educațional flexibil. Toate resursele manualului – fișiere audio (mp3), video (mp4), imagini (png, jpeg, bmp etc.), documente (doc, pdf), prezentări electronice (ppt, pps), teste de diverse tipuri (adevărat/fals, cu alegere multiplă, fraze cu lacune etc.), dictări electronice, linkuri interne și externe – sunt modificabile. Procesul de inserare/modificare a resurselor manualului este simplu și se realizează prin intermediul meniurilor derulante și al ferestrelor de dialog.

Utilizatorul cu drept de administrator (profesorul) poate crea și insera activități interactive atât în paginile manualului, cât și pe câmpurile lui. Efectul modificării resurselor manualului se observă imediat, prin apariția sau eliminarea iconițelor specifice fiecărei resurse. Modificările realizate în resursele manualului se păstrează și pot fi valorificate la deschiderile ulterioare ale manualului.

Utilizatorul simplu (elevul) poate consulta în ritm propriu orice resursă din manual, realizând sarcini (activități lexicale, semantice, fonetice, gramaticale, ortografice etc.) și incluzând rezultatele în dosarele manualului. Toate activitățile elevului se stochează și pot fi consultate de profesor sau de alte persoane (părinți) cu drept de administrator.

În contextul actual al predării-învățării-evaluării, când noile tehnologii sunt omniprezente în viața profesorilor, elevilor și a părinților, manualul digital reprezintă versiunea manualului de mâine. La momentul actual, încă nu este introdus în sistemul de învățământ din Republica Moldova. De aceea, a-și concentra curiozitatea intelectuală pe dezvoltarea unei versiuni digitale a unui manual școlar reprezintă, din partea profesorului, un alt grad de interes pentru a-și satisface o plăcere personală și/sau profesională, printr-o valorizare de sine deosebită.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova. Proiect lansat prin concurs național „Elaborarea și implementarea manualului digital interactiv în învățământul pre-universitar”, cifrul 20.80009.0807.25. Concurs deschis de stat 2020-2023. Disponibil: Ordin 01-PC final_0.pdf (gov.md) (vizitat 09.11.2022).
2. BRAUN, A. Les manuels... du grain à moudre pour la recherche en éducation. *Education & Formation*. Belgia, 2010, nr. 292, pp.7-11. ISSN 2032-8184. Disponibil: <http://revueeducationformation.be> (vizitat 01.11.2022).
3. BULAT-GUZUN, A. *Evaluarea competențelor lingvistice prin TIC în studiul universitar al limbii franceze*. Tz de dr. Chișinău, 2021.
4. CHOPPIN, A. Le manuel scolaire, une fausse évidence historique. *Histoire de l'éducation* [online], n°117, 2008, pp.7-56. ISSN 0221-6280. DOI: <https://doi.org/10.4000/histoire-education.565> (vizitat 15.10.2022).
5. CIOBANU, M. *Manualul național: avem noi oare manuale școlare de calitate? Sinteza de politici în domeniul educației*. Chișinău, 2016. 14 p. Disponibil: https://ipp.md/old/public/files/Publicatii/Ciobanu_Mircea_-_Policy_Brief_-_Manualul_National.pdf (vizitat 08.11.2022).
6. *Conceptia manualului digital*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2015, 40 p. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ru/content/conceptia-manualului-digital> (vizitat 08.11.2022).
7. GERARD, F.M. Le manuel scolaire, un outil efficace, mais décrié. *Education & Formation*. Belgia, 2010, nr. 292, pp.13-24. ISSN 2032-8184. Disponibil: <http://revueeducationformation.be> (vizitat 30.10.2022).
8. Manuel de français. A2.1. 5e. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Autori: Ciobanu Z., Atanasov I. Chișinău: Prut Internațional, 2020. 132 p. ISBN 978-9975-54-487-0.
9. SIDIBÊ, T.H. Lecture et compréhension écrite. Que d'herméneutique! *Revue électronique internationale de sciences du langage*. Sénégal. 2007. nr. 8, pp.130-146. ISSN 08517215.
10. Unesco. *Manuels scolaires et matériels didactiques: éléments de la qualité de l'éducation contribuant à promouvoir la paix, les droits de l'homme, la compréhension mutuelle et le dialogue*. 2002. Disponibil: www.unesco.org/education/pdf/note_information_fr.pdf (vizitat 08.11.2022).
11. WAGNER, A.L., TISSERANT, P. Stéréotypes et manuels scolaires. *Education & Formation*. Belgia, 2010, nr. 292, pp.35-56. ISSN 2032-8184. Disponibil: <http://revueeducationformation.be> (vizitat 15.11.2022).